

Et ideo diversum non dicitur de non entibus. Sed non idem, quod contradictorie opponitur eidem, dicitur etiam de non entibus. Sed in omnibus entibus dicitur idem aut diversum. Omne enim quod est ens et unum in se, comparatum alteri, aut est unum ei, et sic est idem, aut non unum aptum natum esse unum, et sic est diversum. Sic igitur diversum et idem opponuntur (1).

Utrum duo entia
perfecte similia
dari queant
contra versis
inter
Leibnitium
et Clarkium.

109. Finem non prius huic articulo imponam, quam celebrem controversiam commemorem inter Leibnitium et Clarkium agitatam, utrum duo entia perfecte similia ideoque solo numero distincta dari possint. Negabat prior, alter affirmabat (2). Et negativam quoque sententiam tuerentur illi auctores, qui ut superius innumis, individua ejusdem speciei non solum esse de facto, sed etiam non posse non esse diversæ perfectionis substantialis existimant (3). Sententiam affirmantem Clarkii tenent plures recentiores (4), quam nos quoque sequendam esse arbitramur, quia nullam videre possumus intrinsicam repugnantiam in eo, quod sint simul duo entia hujusmodi perfecte similia soloque numero distincta: quapropter poterit illa Deus, si voluerit, creare.

Dices cum Leibnitio: α) Nullibi experimur entia perfecte similia. β) Nihil est sine ratione sufficienti. At si possibilia forent plura entia similia, nulla foret ratio sufficiens, cur Deus unum præ alio crearet. γ) Denique non possent hujusmodi entia inter sese distingui.

Hæc tamen nimis levia sunt, quæ mirum est tantum ingenium movere potuisse. Ad α) primum enim negatur consequentia. Quod enim nemo expertus unquam fuerit duo entia perfecte similia, solum probaret ad summum de facto non dari talia entia. Atqui evidens est, ex eo quod aliquid nunquam factum sit, non posse concludi, impossibile esse; nisi absurdè velis omnia quæcumque possibilia sunt fieri,

(1) S. Thom. *Metaph.* lib. 10, lect. 4, paragr. g.

(2) Vide *Recueil de lettres entre Leibn. et Clarke*, inter, Opp. Leibnitii, tom 2, edit. Genevensis.

(3) Vide supra artic. 3, paragr. IV, n. 04, *Prima sententia*.

(4) Vide v. g. P. Liberatore, *Instit. philos.* vol. 1, *Metaphys. generalis*, cap. 1.um, art. 5, n. 35; P. Gustav. Lahousse, *Ontologia*, part. 2, cap. 2, art. 6, n. 625, 626.

atque adeo divinam omnipotentiam ad ea solum, quæ de facto fiunt, se porrigere. De quo errore mox aliquid dicendum.

Ad β) alterum negatur Minor, nam manifestatio gloriæ divinæ in gradu, quem Deus libere voluerit, potest esse ratio sufficiens creandi hoc potius, quam aliud.

Tertium γ) denique negatur. Quamvis enim forte non possent entia prorsus similia a nobis discerni, non sequitur quod non forent distincta in seipsis, sicut corpora quæ compenetrantur per divinam virtutem, vere inter se distinguuntur. Addo etiam, quod entia perfectissime similia possent etiam a nobis distingui, si loco separarentur, aut tempore.

ARTICULUS VI.

Utrum distinctio rationis fiat per objectivam præcisionem, an per formalem.

110. Quæstionem hanc inde a sæculo XVII maxima animorum contentione agitatam, mox oblivione sepultam, breviter hic proponendam duximus, non ut subtiliora parumque forte utilia et rudibus antiquitatis eruamus, sed ut historicæ saltem aliquid in bonum studiosorum de celeberrima controversia delibemus. Fieri enim nequit, ut veterum auctorum volumina legentes aliquam illius mentionem in tractatu de universalibus, vel in aliis non reperiant. Fundamentum autem vel occasio controversiæ hujus stat in eo, quod distinctio rationis aliquam intellectus præcisionem involvat, per quam sicut ea, quæ conjuncta sunt, ense vel alio instrumento scinduntur, ita prædicata realiter identificata quasi separantur intentionaliter, aliis representatis, aliis vero non representatis. Est enim præcisio vel abstractio mentalis consideratio vel expressio unius, non considerato vel expresso alio realiter identificato cum illo. Hoc pacto ratio generica v. g. præscinditur a differentia specifica, quam supponimus nunc identificari cum illa. Jam præcisio hæc bifariam intelligi potest, primo ex parte objecti, et vocatur præcisio objectiva, et secundo ex parte actus vel modi cognoscendi, et vocatur præcisio formalis. Præcisio objectiva in eo consistit, quod cognitio ita unum prædicatum attingat, ut cætera cum illo

Status
questionis
reique difficultas
exponitur.

realiter identificata incognita relinquat; præcisio vero formalis dicitur, cum cognitio prædicatum aliquod exprimens, re vera omnia etiam reliqua cum eo identificata attingit, licet adeo tenui representationis claritate, ut vi illius perinde appareat objectum, ac si unum prædicatum haberet. Supposita objectiva præcisio videtur objectum ipsum in varias rationes dispesci, quarum aliæ ab aliis actibus attingantur, ut v. g. in humanitate prædicatum animalitatis præscinditur a prædicato rationalitatis, et per unum actum cognitionis attingitur primum, quin attingatur alterum, et vicissim per alium actum. At per præcisionem formalem, nulla fit prædicatorum ac rationum divisio in ipso objecto, quippe quod totum per quemvis actum cognitionis reapse attingitur, licet non æquali claritate circa omnia prædicata, quæ ipsi conveniunt. Quare distinctio rationis secundum objectivam præcisionem stat in actuum distinctione, objectum inadæquate attingentium, ac diversas rationes et perfectiones objectivas præ se ferentium, quamvis illæ omnes rationes ac perfectiones unum realiter et physice objectum constituent æquivalens in sua unitate ac simplicitate totidem subjectis distinctis, in quibus singillatim dispersæ ac partitæ reperirentur similes perfectiones: unde objectum in se physice indivisibile intellectus intentionaliter dividit in varias formalitates, quarum alias aliis actibus præsentet. At secundum præcisionem dumtaxat formalem tota distinctio procedit ex modo representandi eandem realitatem objecti secundum varios gradus claritatis. Queritur ergo utro modo præcisionis explicanda sit rationis distinctio.

Prima sententia:

Prima sententia est antiquorum Nominalium, quibus adhæsere e Nostris PP. Quiros (1), Hurtado (2), Arriaga (3), Oviedo (4), De Benedictis (5), Semery (6), Antonius Mayr (7), Lössada (8) aliique. Hi præcisiones objectivas de-

- (1) Tract. 2, pars 2, disp. 19.
- (2) *Metaph.*, disp. 6, sect. 4.
- (3) *Logic.*, disp. 5, sect. 2.
- (4) *Metaph.*, controv. 4, punct. 8.
- (5) *Philos. perip.* vol. 4, lib. 1, quæst. 5, cap. 6.
- (6) *Trienn. philos.* vol. 1, disp. 2, quæst. 3.
- (7) *Philos. perip.*, pars 1, disp. 2, quæst. 2, art. 9.
- (8) *Logic.*, tract. 2, disp. 1, cap. 7.

secunda
communior,

testantur, solas formales admittunt. Sententia vero communis inter Thomistas (1), et Scotistas (2), objectivas præcisiones propugnat; quam sectantur e Nostris inter alios Molina (3), Fonseca (4), Suarez (5), Conimbricenses (6), Vazquez (7), Christophorus Gillius (8), Connink (9), Izquierdo (10), Franciscus Soarez lusitanus (11), Georgius Rhodes (12) ac Thomas Compton (13).

111. Sanctum Thomam suum esse contendit Lössada (14) cum Hurtado (15), productis pluribus testimoniis S. Doctoris. Sed perperam, ut mihi quidem videtur, siquidem ex iisdem testimoniis aliisque, si bene perpendantur, sat manifeste videntur erui præcisiones objectivæ.

a) Et in primis S. Thomas disertè admittit id, quod tam absurdum videtur præcisionis objectivæ osoribus, et quo admissio hæc necessario consequuntur, posse nempe cognosci unum prædicatum in aliqua re, et non cognosci, vel ignorari aliud cum primo realiter identificatum. *Sciendum... quod licet nos intelligamus aliquoties Deum, non intelligendo ejus bonitatem; non tamen possumus intelligere Deum intelligendo eum non esse bonum, sicut nec hominem, intelligendo eum non esse animal...* (16) Et alibi: *Ex quo intellectus noster divinam substantiam non adæquat, hoc ipsum, quod est Dei substantia,*

causæ S. Thomæ
esse probatur.

(1) Vide inter alios Joan. a S. Thoma, *Logic.* quæst. 2, art. 3; Cardin. Aguirre, *Disputat. select. in Logic.* tract. 3, disp. 16, ubi fuse.

(2) Vide Mastrium, *Metaph.* disp. 6, quæst. 16.

(3) In 1.^æ part. quæst. 28, art. 2, disp. 3.

(4) *Metaph.* lib. 5, cap. 28, quæst. 2, sect. 2.

(5) *Disp. 7 Metaph.* sect. 1, n. 4 seqq.

(6) *Logic.*, de *Universal.* quæst. 4, art. 2.

(7) In 1.^æ part. disp. 117, cap. 2.

(8) *De Deo*, lib. 2, tract. 6, cap. 1.

(9) *De Trinit.* disp. 3, dub. 2.

(10) *Pharus scientiar.* disp. 13, quæst. 9.

(11) *Logic.* tract. disp. 1, sect. 3; *Metaph.*, tract. 1, disp. 4, sect. 7, paragr. 10, 11.

(12) *Philos. perip.* lib. 4, disp. 2, quæst. 1, sect. 1.

(13) *Logic.* disp. 24, sect. 2.

(14) *Loc. cit.* cap. 7, a n. 25.

(15) *Loc. cit.*, n. 41.

(16) S. Thom. *de Potent.* quæst. 7, art. 4, ad 8.um

remanet nostrum intellectum excedens, et ita a nobis ignoratur. Et propter hoc illud est ultimum cognitionis humanæ de Deo, quod sciat se Deum nescire, in quantum cognoscit illud, quod Deus est, omne ipsum, quod de eo intelligimus excedere (1). Item: Cum Deus nominatur ens, non exprimitur aliquid, nisi quod pertinet ad perfectionem ejus, et non tota perfectio ejus. Et similiter cum dicitur sciens, et volens et hujusmodi (2). Iterum: Animal non est aliud præter Socratem et Platonem et alia animalia, nisi intellectus, qui apprehendit formam animalis expoliatam ab omnibus individuantibus et specificantibus... Multo ergo minus et ipsum esse commune est aliquid præter omnes res existentes, nisi in intellectu solum (3). Et ibidem paulo inferius: Non enim animal potest esse absque rationali vel irrationali differentia, quamvis sine his differentiis cogitetur (4). Similiter alio in loco: Abstrahere contingit dupliciter: uno modo per modum compositionis et divisionis, sicut cum intelligimus aliquid esse in alio vel esse separatim ab eo. Alio modo per modum simplicitalis, sicut cum intelligimus unum, nihil considerando de alio etc. (5). Adde loca illa S. Thomæ, ubi explicatur modus, quo intellectus noster efficit universale intelligendo naturam sine differentiis ipsam diversificantibus. Nempe in omnibus hisce testimoniis luce meridiana clarius apparet mens S. Thomæ, sæpe docentis et prædicantis quoad rem ipsam prorsus identificatis posse intellectum nostrum unum intelligere, et aliud non intelligere. Atqui hoc est fundamentum immo doctrina ipsa objectivarum præcisionum formalium. Frustra autem contendit Hurtadus (6). S. Thomæ doctrinam in quæstione de universalibus secundum Nominalium sensum interpretari.

β) Præterea sollemne est formalium præcisionum fautoribus, cum S. Thomas scribit mentem nostram imperfecte cognoscere vel representare divina, atque adeo diversis

(1) S. Thom. de Potent. quæst. 7, art. 5, ad 14.um

(2) 1.^a dist. 35, quæst. 1, art. 1, corp. vers. fin. Cfr. de Verit. quæst. 2, art. 1 ad 9.um et 10.um

(3) Lib. 1.º Contr. Gent. cap. 26, Adhuc.

(4) Ibid. fin., Secundum, quod eos in hunc errorem...

(5) 1 p. quæst. 85, art. 1 ad 1.um

(6) Metaph. disp. 5, sect. 10, subsect. 2.

egere conceptibus et actibus, ut ad meliorem vel minus perfectam cognitionem deveniat (1), rem explicare subjective per imperfectam claritatem cognitionis (2). Atqui hæc interpretatio videtur omnino vim doctrinæ Aquinatis inferre.

Nam in primis nullibi, quod ego sciam, S. Doctor diserte explicat imperfectionem cognitionum nostrarum ex defectu claritatis. Quin potius constanter imperfectionem illam ex eo repetit, quod intellectus noster nequeat objectum secundum totam suam cognoscibilitatem ac perfectionem apprehendere et adæquare, quia nempe objectum excedit capacitatem intellectus. Deus inquit, subterfugit formam intellectus nostri, (id est cognitionem vel speciem expressam), quasi omnem formam intellectus nostri excedens etc. (3). Item: Ex quo intellectus noster divinam substantiam non adæquat, hoc ipsum, quod est Dei substantia, remanet nostrum intellectum excedens etc. (4). Et alibi: Intellectus... noster non hoc modo potest representare per assimilationem Deum, sicut representat creaturas: cum enim intelligit aliquam creaturam, concipit formam quamdam, quæ est similitudo rei secundum totam perfectionem ipsius, et sic definit res intellectus. Sed quia Deus in infinitum intellectum nostrum excedit, non potest forma per intellectum concepta representare divinam essentiam complete, sed habet aliquam modicam imitationem ejus. Sicut etiam videmus in rebus, quæ sunt extra animam, quod qualibet res imitatur aliquo modo Deum, sed imperfecte etc. (5). Item: Pluralitas... rationum (intellectus nostri respectu Dei) contingit, ex hoc, quod res, quæ Deus est, superat intellectum nostrum. Intellectus enim noster non potest una conceptione diversos modos perfectionis accipere, tum quia ex creaturis cognitionem accipit, in quibus sunt diversi modi perfectionum secundum diversas formas, tum quia hoc, quod in Deo est unum et simplex, plurificatur in intellectu nostro, etiamsi immediate a Deo reciperet (id est

(1) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 13, art. 4 corp., et ad 2.um et 3.um; de Verit. quæst. 2, art. 1 etc.

(2) Vide Lossada, loc. cit. n. 29.

(3) S. Thom. de Potent. quæst. 7, art. 5 ad 13.um

(4) Ib. ad 14.um

(5) De Verit. quæst. 2, art. 1 vers. fin.

Deum immediate, non vero mediis speciebus creaturarum cognosceret); sicut multiplicatur processio suae bonitatis in aliis creaturis. Unde cum Deus secundum unam et eandem rem sit omnibus modis perfectus, una conceptione non potest integre perfectionem ejus apprehendere... et per consequens nec nominare et ideo oportet, quod diversas conceptiones de eo habeat, quae sunt diversae rationes, et quod diversa nomina imponat significantia res illa (1).

Et in eo ipso Opusculo, in quo videntur triumphare Hurtadus et Lossada, sic scribit Angelicus clarissime: Cum... intellectus rem aliquam comprehendit, una conceptione perfecte illam rem repraesentat, et sic diversas conceptiones contingit esse diversarum rerum. Intellectus autem noster Deum comprehendere non potest... sed aliquantulum ex rebus creatis ipsum cognoscit. Diversae autem perfectiones rerum creaturarum, puta sapientia, voluntas et hujusmodi, repraesentant quidem imperfecte divinam perfectionem: ex hoc enim, quod aliqua creatura est sapiens, aliquantulum accedit ad divinam similitudinem; similiter ex hoc, quod est potens, et ex hoc quod est volens... Et similiter intellectus noster ex rebus creatis scientiam accipiens, per diversas conceptiones assimilatur uni divinae essentiae, licet imperfecte (2). Dic mihi, sodes: sapientia creaturae, et potentia et voluntas, repraesentantne eandem virtualiter perfectionem Dei, sola consistente differentia in modo clariori vel obscuriori repraesentandi? Vel sapientia estne eadem imago Dei, ac potentia, vel voluntas, vel omnes istae simul, ita ut discrimen solum sit penes perfectionem imaginis, sicut una eademque facies clarius vel obscurius repraesentari potest; an vero sunt diversae imagines, quae quasi diversas facies Dei repraesentant? Atqui S. Thomas per analogiam ad has repraesentationes naturales Dei per diversas participationes, quae diminute divinam essentiam ac virtutem repraesentant, diversitatem cognitionum nostrarum circa Deum explicat.

Et ibidem paulo post: Ex iisdem etiam patet hoc, quod tertio ponitur, sanum habere intellectum, scilicet diversitas rationis

(1) 1.º dist. 2, quaest. 1, art. 3 corp., *Quantum vero ad quartum...*

(2) S. Thom. Opusc. 9, *De articulis centum et octo*, quaest. 1. Cfr. ib. quaest. 2.

potentiae, sapientiae et bonitatis fundatur in intellectu sicut in subjecto, in Deo sicut in objecto, quod praestat causam et fulcrum suae veritati (1). Atqui si objectum non secundum totam suam cognoscibilitatem cognoscitur, vel non integre et complete et ita omnino ut captum excedat, dantur profecto praecisiones objectivae.

Dices. S. Thomas «cum sibi objecisset, quod nomen scientia non potest dici de Deo, quia non significat totam perfectionem ipsius; et si non significat totam, nihil ipsius significat, cum in Deo non inveniatur pars; tantum abest, ut respondeat in Deo inveniri partem per fictionem aut objectivam praecisionem, ut potius argumentum solvat his verbis (2): Cum nomina sint signa intellectuum, secundum hoc se habet nomen ad totalitatem alicujus rei significandam, secundum quod se habet intellectus in intelligendo. Intellectus autem noster totum Deum intelligere potest, sed non totaliter totum, quia necessarium est, ut de ipso aut totum intelligatur, aut nihil, cum in eo non sint pars et totum; sed dico non totaliter, quia non perfecte cognoscit ipsum, secundum quod ipse est in sui natura cognoscibilis... Ita Lossada, qui in hoc testimonio videt praecisionem formalem dumtaxat, exclusa objectiva (3).

Sed negatur prorsus ex hoc testimonio erui posse formalem praecisionem. Quid enim? Si Deus non perfecte ac totaliter totus cognoscitur, quantum cognoscibilis est: ergo est gradus perfectionis in Deo, quem mens cognoscit, et est gradus perfectionis, quem non assequitur; secus enim illum non solum totum, sed totaliter totum assequeretur (4). Quod ergo S. Thomas in objecto loco docet, Deum totum cognosci, et vel totum cognosci vel nihil de eo cognosci, non repugnat superius allatis ejusdem Aquinatis testimoniis, sed apprimè cohaeret cum iisdem. Si enim Deus simplex est, ita tamen ut in sua simplicitate aequivaleat pluribus perfectionibus

(1) Ibid. quaest. 3. Cfr. Opusc. *De Concordantiis*, paragr. *Consequenter cum quaeritur, utrum in divina essentia possit esse pluralitas attributorum etc.*

(2) S. Thom. *de Verit.* quaest. 2, art. 1, ad 3.um

(3) Loc. cit. n. 30, 31.

(4) Cfr. etiam S. Thomas *de Potent.* quaest. 7, art. 1 ad 2.um; 1.º dist. 2, quaest. 1, art. 3, *Quantum vero ad quartum.*

diversis, ut revera æquivalet ex S. Dóctore, potest rectissime dici *totus* cognosci, ratione simplicitatis, et tamen non *adæquari* per intellectum, nec *integre* et *complete* apprehendi, quia non intelligitur tota illa virtualitas divinæ nature et æquivalentia omnium illarum perfectionum: id quod exprimitur aliis vocibus, quando dicitur Deus non cognosci *totaliter*. Quis autem credat, Deum non *totaliter*, non *complete*, non *integre* et non *quantum cognoscibilis est* cognoscere, perinde esse ac Deum non *clare* videri?

γ) S. Thomas sæpe docet diversitatem ac pluralitatem rationum, quas de Deo efformamus, esse quidem subjective in mente nostra, non tamen se tenere solum ex parte intellectus ratiocinantis, sed etiam ex parte ipsius Dei. Atqui hoc aperte probat per singulos conceptus et rationes intellectus nostri non cognosci totam vim, ut ita dicam, et æquivalentiam simplicissimæ substantiæ divinæ, ac proinde per diversas illas rationes diversos perfectionum, quibus æquivalet in sua summa simplicitate, gradus cognosci: quod est objective præscindere. Ergo...

Major patet: *Dicendum, quod in Deo est sapientia, bonitas et hujusmodi, quorum quodlibet est ipsa divina essentia, et ita omnia sunt unum re. Et quia unumquodque eorum est secundum sui verissimam rationem, et ratio sapientiæ non est ratio bonitatis, in quantum hujusmodi; relinquitur quod sunt diversa ratione, non tantum ex parte ipsius ratiocinantis, sed ex proprietate ipsius rei* (1). Et alibi: *Sic ergo patet, quod pluralitas nominum venit ex hoc, quod Deus nostrum intellectum excedit. Quod autem Deus excedat intellectum nostrum, est ex parte ipsius Dei, propter plenitudinem perfectionis ejus, et ex parte intellectus nostri, qui deficienter se habet ad eum comprehendendum. Unde patet, quod pluralitas istarum rationum non tantum est ex parte intellectus nostri, sed etiam ex parte ipsius Dei, in quantum sua perfectio superat unamquamque conceptionem nostri intellectus etc.* (2) Item: *Cum dictum est, quod diversitas rationum reperitur ex parte Dei, distinguendum*

(1) S. Thom. 1.º dist. 2, quæst. 1, art. 2 corp. Cfr. ib., ad 2.um; et art. 3, corp. initio.

(2) S. Thom. 1.º dist. 2, quæst. 1, art. 3 fin. corp. Cfr. 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 1 ad 2.um in fine.

est, duobus modis posse aliquid correspondere rationibus diversis: uno modo, quando in re ipsa plures naturæ reperiuntur, supra quas fundantur rationes diversæ... talis autem modus correspondentiæ non est in Deo. Alio autem modo potest aliquid correspondere conceptionibus diversis, non quod in re sit diversitas aliqua naturarum, sed una natura simplex conceptioni nulli proportionata, sed excedens omnem conceptionem, et sic non derogat simplicitati. Sicut enim in aliis diversitas naturæ, ita in Deo summa perfectio respondet multis et diversis conceptionibus. Et isto modo ista diversitas non tantum est in ratiocinante, sed in ipsa re, quia semper accipitur eadem natura simplex in conceptione posteriori ut excedens priorem, unde pluralitas rationum ex parte Dei est ut quoddam excedens in perfectione (1).

δ) Denique radix totius hujus doctrinæ hactenus expositæ est illud aliud, quod Angelicus docet, nempe naturam divinam in sua summa simplicitate esse cumulum omnium perfectionum, quæque in creaturis diversæ ac dispersæ sunt, eas in Deo esse unitas, unde substantiam divinam in sua simplicissima unitate æquivalere multiplici perfectioni, atque adeo esse virtute multiplicem. Ex hoc enim fit, quod cum nos Deum per species creaturarum perfectionum cognoscamus in hac vita; per actum, quo Deum ut bonum cognoscimus, non eundem apprehendamus, prout est etiam sapientia, vel intellectus, vel voluntas etc.: et sic actus, per quem mens adæquatur Deo, prout est bonus, non adæquatur eidem, quatenus est sapiens etc.; ac proinde Deus in singulis cogitationibus nostris se habeat ut objectum *excedens*, quod non *complete*, non *integre*, non *adæquate*, non *totaliter* cognoscitur; quare ad melius illum cognoscendum multiplicantur ab intellectu rationes, quarum fundamentum et radix est infinita perfectio divina, et multiplex virtualiter perfectio, vel æquivalentia multarum perfectionum diversarum. At vero totum id est doctrina objectivarum præcisionum.

Principium porro istud divinæ substantiæ multiplici perfectionum diversitati in simplicissima unitate æquivalentis S. Thomas haud obscure innuit in quibusdam testimoniis

(1) S. Thom. Opusc. *De Concordantiis*, paulo post initium.

hactenus relatis, sed disertissime tradit in aliis, quæ jam allegamus. *Omnia ista, inquit, quæ non dicunt aliquam materialem vel corporalem dispositionem, in Deo vere sunt, et verius quam in aliis, nec aliquam compositionem in ipso inducunt; immo sicut ista nomina propria conveniunt creaturæ propter diversa in ipsa existentia, ita etiam proprie conveniunt Deo propter unicum et simplex suum esse, quod omnium in se virtutes uniformiter præaccipit, ut Dionysius dicit (cap. 5 de Divin. Nomin.); quod patet in simili. Si ponantur tres homines, quorum unusquisque secundum suum habitum sciat ea, quæ pertinent ad unam scientiam, sicut naturalia, geometralia et grammaticalia; et quartus, qui horum omnium per unum habitum scientiam habeat, de quo constat, quod poterit dici, quod est grammaticus, vel Grammatica est in eo, et similiter Geometria et Philosophia (al. Physica). Et quamvis in eo non sit nisi una res, secundum quam omnia hæc sibi conveniunt, tamen aliud et aliud secundum rationem nominis (idem dic de conceptu) unumquodque horum in ipso nominal, eo quod unumquodque eorum imperfecte exprimit illam rem. Ita etiam est et in Deo. Cum enim in aliis creaturis inveniat esse, vivere et intelligere, et omnia huiusmodi secundum diversa in eis existentia, in Deo tamen unum suum simplex esse habet omnium horum virtutem et perfectionem (1). Quid clarius et illustrius hac pulcherrima et lucidissima rei explicatione? Et alibi: Unde cum Deus secundum unam et eandem rem sit omnibus modis perfectus, una conceptione non potest integre perfectionem ejus (intellectus) apprehendere, et per consequens nec nominare (2). Et paulo inferius: Multiplicitas ista attributorum nullo modo ponitur in Deo, quasi ipse secundum rem sit multiplex; sed tamen ipse secundum suam simplicem perfectionem multitudini istorum attributorum correspondet (3). Item: Intellectus noster cum cognoscat Deum ex creaturis, format ad intelligendum Deum conceptiones proportionatas perfectionibus procedentibus a Deo in creaturas: quæ quidem perfectiones in*

(1) S. Thom. 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 1 ad 2.um Cfr. 1.º dist. 2, quæst. 1, art. 2 corp.

(2) 1.º dist. 2, quæst. 1, art. 3 corp. Quantum vero ad quartum.

(3) 1.º dist. 2, quæst. 1, art. 3, ad 3.um

Deo præexistunt unite et simpliciter, in creaturis vero recipiuntur divise et multipliciter etc. (1). Præterea: Nulla... forma alicujus effectus divini est per eandem rationem, qua est in effectu, in Deo. Nihilominus oportet, quod sit ibi per quemdam modum altiore. Et inde est, quod omnes formæ, quæ sunt in diversis effectibus distinctæ et divise ad invicem, in eo uniantur, sicut in una virtute communi etc. (2). Quibus similia sunt hæc: Omnium perfectiones, quæ rebus aliis secundum diversas formas conveniunt, Deo secundum unam ejus virtutem attribui est necesse: quæ quidem virtus non est alia a sua essentia... Huiusmodi autem simile inveniri potest in potentiis cognoscitivis et in virtutibus operativis humanis. Intellectus enim unica virtute cognoscit omnia, quæ pars sensitiva diversis potentiis apprehendit, et etiam alia multa. Potestas autem regia ad omnia illa extenditur; ad quæ diversæ sub ipsa potestates ordinem habent. Sic igitur Deus per unum simplex suum esse omnimodam perfectionem possidet, quam res aliæ, immo nullo majorem, per quædam diversa consequentia (3).

Et hæc quidem de Deo. De aliis autem rebus sæpe S. Thomas repetit illud principium, eandem continens doctrinam, quod sicut in numeris species diversificantur per hoc, quod una earum super alteram addit, ita etiam in rebus materialibus una species aliam in perfectione excedit. Quidquid enim perfectionis est in corporibus inanimatis, hoc habent plantæ et adhuc amplius; et rursus quod habent plantæ, habent animalia et aliquid plus, et sic quousque veniatur ad hominem, qui est perfectissimus inter creaturas corporeas. Nec vero ad hoc necessarium est multiplicare formas in entibus perfectioribus: quod enim in rebus naturalibus ad altiore gradum perfectionis attingit, per suam formam habet quidquid perfectionis convenit inferiori naturæ; et per eandem habet id, quod eidem de perfectione superadditur. Sicut planta per suam animam habet, quod sit substantia, et quod sit corporea et ulterius, quod sit

(1) 1 p. quæst. 13, art. 4 corp.

(2) De Potent. quæst. 7, art. 5 corp. vers. fin. Cfr. de Verit. quæst. 2, art. 1 corp.

(3) Lib. 1.º Contr. Gent. cap. 31. Cfr. cap. 28, 1 p. quæst. 4, art. 2; et in Compend. Theolog. cap. 22 et 24, ubi idem lucidissime exponitur.

animatum corpus. Animal autem per suam animam habet hæc omnia, et ultra, quod sit sentiens; homo autem super hæc omnia habet per suam animam, quod sit intelligens (1). Item: Inveniuntur rerum species et formæ differre ad invicem secundum perfectius et minus perfectum, sicut in rerum ordine animata perfectiora sunt inanimatis, et animalia plantis, et homines animalibus brutis; et in singulis horum generum sunt gradus diversi. Et ideo Aristoteles in VIII Metaph. (text. 10) assimilat species rerum numeris, qui differunt specie secundum additionem vel subtractionem unitatis: et in II de Anima (text. 30 et 31) comparat diversas animas speciebus figurarum, quarum una continet aliam, sicut pentagonum continet tetragonum, et excedit. Sic igitur anima intellectiva continet in sua virtute, quicquid habet anima sensitiva brutorum et nutritiva plantarum. Sicut ergo superficies, quæ habet figuram pentagonam, non per aliam figuram est tetragona, et per aliam pentagona, quia superflueret figura tetragona, ex quo in pentagona continetur; ita nec per aliam animam Socrates est homo, et per aliam animal, sed per unam et eandem (2).

Hæc et alia similia, ut mihi quidem videtur, clamant præcisiones objectivas. Oleum autem et operam perdunt illi auctores, qui ad formales præcisiones ex Angelico probandas, hoc unum sollicite in S. Doctoris testimoniis animadvertunt, quod in eisdem nulla diversitas multiplicativæ in divina natura agnoscatur, sed summa rei simplicitas et unitas multis diversisque conceptibus intellectus nostri respondens; quasi id negarent objectivarum præcisionum patroni, vel quasi id sufficeret ad huiusmodi præcisiones evertendas. Donec enim probetur ex S. Thoma, quod omnibus diversis conceptibus nostris respondeat non solum una simplex natura, sed etiam una eademque virtualitas clarius aut minus clare ex parte actus subjectivi nostræ mentis representata, frustra S. Doctor formalium præcisionum assertor invocabitur.

112. Jam breviter probandæ sunt objectivæ præcisiones argumento ex S. Thomæ doctrina derivato in hunc modum.

(1) S. Thom. Opusc. Compend. Theol., cap. 92.

(2) 1 p. quæst. 76, art. 3 corp. Cfr. Question. disput., de Anima art. 9; et quæst. de spiritual. creatur. art. 3, vers. fin.; Quodlibet art. 6, etc.

Quotiescumque adest una res virtualiter multiplex et vere multis in sua unitate vel simplicitate æquivalens, toties potest intellectus rem illam inadæquate intelligere, per singulos actus unam dumtaxat virtualitatem concipiens, vel unam dumtaxat mente representans multiplicium illarum, quibus æquivalet, perfectionum. Atqui quoties id fit, habetur objectiva præcisio. Ergo...

Minor difficultate vacat; continet enim ipsam objectivæ præcisionis notionem.

Major probatur, supposita necessitate specierum intelligibilium, ut mihi quidem videtur, evideret. Nam nihil intelligere possumus sine speciebus intelligibilibus, ut alibi probandum est, et admittitur ab adversariis nostris. Atqui res multis perfectionibus præditæ non gignunt illico species representatrices omnium simul illarum perfectionum, sed aliarum et aliarum. Ergo cum intellectus unius dumtaxat vel alterius virtualitatis speciem habeat, non poterit reliquas intelligere, utcumque identificentur cum priori: atque adeo non poterit non inadæquate cognoscere objectum. Postea vero quam assecutus fuerit species omnium virtualitatum, licet possit jam totam rem adæquate et complete intelligere, adhuc poterit etiam pro lubito, utendo una dumtaxat specie, iterum inadæquate representare. Sic certum est, animam rationalem esse intellectivam et sensitivam et vegetativam. At certum pariter est nobis non innotescere illico has omnes simul virtualitates, quia non suppetunt simul istæ omnes species, cum illas non habeamus, nisi ex effectibus vel actibus animæ, qui nostræ considerationi observentur, puta intellectationis, sensationis, vegetationis; hi autem effectus vel actus non omnes simul nobis patescunt, sed pedetentim ac per partes.

Jam si solum adest species representativa vegetationis, non poterit cognosci nisi vegetativum, quamvis vegetativum re idem sit cum sensitivo et intellectivo. Simili modo, si non habeam vel non utar nisi specie sapientiæ, non potero idealiter representare, nisi sapientiam, licet sapientia unum sit cum bonitate in Deo. Et etiamsi habeam species representatrices omnium perfectionum cognoscibilium naturaliter de Deo, adhuc non potero cognoscere Trinitatem

personarum, utcumque identificatam a parte rei cum substantia divina. Denique si nondum vidisti in homine nisi actiones vel manifestationes virtutis sensitivæ, non habebis nisi speciem intelligibilem animalis, nec cognosces hominem nisi ut *animal*, atque adeo inadæquate, ita ut ipsemet Deus, qui omnino comprehendit omnia secundum totam intelligibilitatem, intuens talem cognitionem tuam, non posset in ea deprehendere imaginem vel representationem rationalitatis, sed solum animalitatis. Videatur S. Thomas doctrinam hanc lucidissime exponens (1).

113. **Dices.** 1.º Intelligere et non intelligere eandem rem contradictorium est. Ergo contradictionem implicat, quod res una et simplex non tota, et quidem adæquate, intelligatur.

Resp. dist. antec. Intelligere et non intelligere eandem rem secundum eandem virtualitatem vel formalitatem, *conc.*; secundum diversam, *neg.*

Et *neg.* conseq.

Dic mihi, estne homo realiter subjectum præditum virtute intelligendi, sentiendi et vegetandi per unam eandemque animam? Profecto. Quæro iterum, sitne idem cognoscere aliquid ut vegetativum, ac cognoscere ut sensitivum, vel ut intellectivum? Minime sane. Ergo qui quod simul est vegetativum, sensitivum et intellectivum, solum ut vegetativum cognoscit non actu considerando, quod sit etiam sensitivum vel intellectivum, nullam prorsus incurrit contradictionem, quia affirmatio et negatio non cadit supra idem secundum idem. Cæterum quod dicunt adversarii, etiam cum Deum v. g. cognoscimus cognitione solam præ se ferente sapientiam, totam naturam divinam nos cognoscere, licet per illum actum nullam revera notitiam habeamus bonitatis, justitiæ etc., mihi prorsus incredibile videtur, nisi verbis ludamus.

Dices 2.º Ens simplex et unum, licet habeat multiplicem virtutem vel formalitatem, nequit produci cum una sola vel altera virtute, sed necesse est, ut cum omnibus producat; siquidem omnes illæ unum re ac physice sunt. Ergo

(1) *De Potent.* quæst. 7, art. 5 medio corp.; *de Verit.* quæst. 2, art. 1 corp. vers. fin.

similiter nequit cum una sola vel altera virtute cognosci, sed necesse est, ut adæquate cognoscatur.

Resp. neg. conseq. propter allatam superius rationem. Si tu prima vice vidisses hominem dormientem profecto non haberes speciem intelligibilem rationalitatis, quæ comparari nequit, nisi perspectis actibus intelligentiæ ac rationis. Ergo in ea hypothesi, nisi Deus miraculose infudisset tibi speciem hujusmodi, non potuisses cognoscere hominem ut rationalem, et posses nihilominus cognoscere ut sensitivum, ut viventem, ut corporeum. ut ens. Similiter si in pomo coram præsentem solum apprehendas colorem, et nondum gustasti, vel olfecisti, vel tetigisti, non cognoscis illud, nisi ut substantiam, quæ subjectum sit talis coloris, licet eadem substantia sit subjectum etiam et radix reliquarum proprietatum sensibilibus. Et quoties accidit inter chemicos, ut nequeant cognoscere prædicata omnia essentialia quorundam corporum, licet quædam alia cognoscant? Cur ita? Quia nempe res nobis, qui rationales sumus et paucissima intuitive cognoscimus, non se manifestant illico, species immitendo adæquate representatrices totius realitatis; has quippe nos paulisper magnoque sæpe cum labore accuratissimæ observationis abstrahere necesse est, sagacissime indagando varias operationes ac proprietates.

Dices 3.º Præcisiones istæ objectivæ inducunt distinctionem virtuales superius a nobis explosam. Ergo rejiciendæ sunt non minus, quam istiusmodi distinctio.

Resp. neg. antec. Nam ex doctrina præcisionum objectivarum non sequitur ulla capacitas ejusdem rei suscipiendi prædicata contradictoria; ut enim prædicata sint contradictoria, oportet ut affirmatio et negatio cadant supra idem, *secundum idem*. Quod si quis sub distinctionis intrinsecæ virtualis nomine non aliud intelligat, nisi præcisiones objectivas, puto non eam repugnare, sed admittendam esse.

Plura videri possunt apud laudatos auctores. Quæ vero Lossada et alii objiciunt contra hanc doctrinam, facile dissimulari possunt ex dictis.

ARTICULUS VII.

Utrum gradus entitatis metaphysici ac potissimum natura specifica et individuatio realiter distinguantur.

Quid gradus metaphysici.

114. Gradus metaphysici dicuntur prædicata varia superiora et inferiora, quæ rebus intra lineam proprii prædicamenti conveniunt, ac proinde sunt genera et species ac differentia, sive specifica sive individuales, cujuslibet prædicamenti. Dicuntur *gradus*, quia se habent instar graduum in scala vel serie prædicamentali, per quos vel ab individuis ad supremum usque genus ascendimus, vel a supremo genere usque ad individua descendimus in cognoscendis objectis. Dicuntur *metaphysici*, quia sunt membra seu partes constituentes totum metaphysicum (1). Quare ex ipsa hac communi appellatione jam patet nec rationes genericas et specificas differentias, nec rationes specificas earumque individuationes ex communi sententia realiter distingui; secus enim non recte dicerentur gradus metaphysici, nec constituerent totum metaphysicum, sed essent partes physicae, sicut sunt v. g. materia et forma. Nihilominus inquirere breviter volumus, num ii, qui vulgo gradus metaphysici dicitantur, reapse tales sint, atque adeo realiter inter se distinguantur. Dubium autem solummodo respicit discrimen horum graduum vel prædicatorum in eodem subjecto, certum quippe est hujusmodi prædicata in diversis subjectis, puta animalitatem vel rationalitatem Petri et animalitatem vel rationalitatem Pauli, re distinguuntur.

Variae opiniones.

Itaque relate ad rationes genericas ac differentias re distinguuntur, saltem per inclusionem alicujus rei realiter distinctæ, significavit Jandunus (2). Et eandem sententiam necessario tenere debent omnes illi, qui formas substantiales in corporibus multipliciter pro numero essentialium prædicatorum, unde sequitur ipsa hæc prædicata, utpotè a formis distinctis

(1) Vide in *Logica Minori* n. 82.(2) Lib. 2, *Metaph.* quest. 9, apud Suarez, disp. *Metaph.* 6, sect. 11, n. 5.

provenientia, realiter distincta esse. Ita opinati sunt apud Eximium Doctorem (1), idem Jandunus (2), Paulus Venerus (3) ac Burlæus (4): et ante hos Avicëbron in suo libro *Fontis vitæ*, quemadmodum refert S. Thomas (5). Item, quod inter eadem prædicata, ac potissimum inter naturam specificam et hæcitatatem vel individuationem, adsit realis distinctio absoluta, tantaque quanta datur inter Petrum et Paulum, propugnat Caramuel (6), asserens id esse commune in Schola Platonis, ut refert Lossada (7), qui addit ex Servera (8) idem docuisse in insula Majorica plures Raimundi Lullii asseclas. Alii e converso videntur docere gradus hujus nec re nec ratione distingui, sed esse omnino idem, licet diversis vocibus significantur. Ita Nominales, ut Ockam, Gabriel et Adam apud Bartholomæum Amicum (9). Tertio Scotistæ volunt gradus metaphysicos distingui distinctione formali ex natura rei. Quarto denique communissima sententia solam admittit distinctionem rationis cum fundamentum in re.

Itaque communis prorsus in omni Schola doctrina aut excludit diserte, aut certe excludendam supponit, realem distinctionem inter gradus hujusmodi metaphysicos, nempe sive inter genus et differentiam, sive inter naturam specificam et individuationem; quia vel diserte confutant auctores communiter hujusmodi distinctionem, vel certe prætermissa questione distinctionis realis, solum investigant, utrum inter gradus metaphysicos admittenda sit distinctio formalis scotistica. Id quod satis aperte demonstrat, quid illi senserint de reali distinctione; cum potissimum omnes Philosophi, exceptis Scotistis, rejiciant etiam hujusmodi formalem

(1) Disp. 15, *Metaph.* sect. 10, n. 4.(2) Lib. 2, *Metaph.* quest. 9, et lib. 1 de *Anima*, quest. 8.(3) Lib. 7 *Metaph.*(4) In præf. *Physic.*, et 1.º *Physic.*, in text. 5.

(5) 1 p. quest. 50, art. 2.

(6) *Metalogia* lib. 4, disp. 8.(7) *Logic.* tract. 2, diap. 1, cap. 1, n. 23.

(8) Disp. 5, cap. 2.

(9) *Logic.* tract. 4, quest. 3, dub. 4, art. 1, n. 2. Cfr. Suarez, disp. *Metaph.* 6, sect. 9, n. 7.

distinctionem. Videantur Soncinas (1), Dominicus Soto (2), Card. Cajetanus (3), Card. Aguirre (4), Complutenses (5), Joannes a S. Thoma (6), Conimbricenses (7), Lossada (8), Mayr (9), Quiros (10), Bartholomæus Amici (11), Sylvester Mauri (12), et novissime cl. P. Sanctus Schiffini (13).

Ut clarius quæstio hæc de distinctione graduum metaphysicorum resolvatur, prius in hoc articulo realis distinctio breviter excludenda est, in sequenti autem exclusa formali Scotistarum, sola statuenda erit rationis distinctio cum fundamento in re.

115. PROPOSITIO. Gradus metaphysici in eodem individuo non distinguuntur inter se realiter.

Prob. 1.º Inter prædictos gradus nec datur ullum signum, nec necessitas realis distinctionis. Ergo re vera non distinguuntur realiter.

Consequentia patet, quia nec multiplicanda sunt entia sine necessitate, nec asserere quidpiam oportet sine ratione sufficiente.

Antec. etiam patet, quia inter hos gradus nec adest in eodem individuo separabilitas, nec productio unius per alium, nec demum realis relatio. Sane quemadmodum nulla ratio generica realiter existens est indifferens ad hanc vel illam differentiam specificam, sed inseparabiliter adstricta est uni determinate, ita nulla ratio specifica est indifferens in re

(1) *Metaph.*, lib. 7, quæst. 36.

(2) *Logic.*, de *Universalibus*, quæst. 3, art. 2.ma; et de *Substantia*, quæst. 1, paragr. *Tertia distinctio est*.

(3) *Comment.* in *Opusc. de Ent. et Essent.*, cap. 3.

(4) *Disput. select.*, *Logic.* tract. 3, disp. 15.

(5) *Logic.*, disp. 3, quæst. 4.

(6) *Logic.*, quæst. 3, art. 6, ubi etiam de distinctione inter naturam specificam et individuationem agi, perspicies ex paragr. *Solum de gradu individuali*, vers. fin.

(7) *Logic.* in *Præfat. Porphy.*, de *Universal.*, quæst. 4, art. 2.

(8) *Logic.*, loc. cit., num. 24.

(9) *Philosoph. perip.*, part. 1, disp. 2, quæst. 2, art. 11.

(10) *Disp.* 17, sect. 3.

(11) *Logic.*, tract. 4, quæst. 3, dub. 3.

(12) *Question. philos.*, lib. 1, quæst. 32.

(13) *Princip. philosoph.*, *Logic.*, tract. 19,

ipsa ad hanc vel illam individuationem, sed ita est alligata ad unam, ut nullo modo possit aliam habere; nisi velimus universale a parte rei modo scotistico adstruere (1).

Necessitas vero distinctionis nulla ostendi potest, quia nulla affertur ratio eam convincens, quemadmodum magis patebit ex solutione difficultatum. Præterea nulla cernitur repugnantia in eo, quod una eademque realiter entitas habeat similitudinem magis vel minus adæquatam cum aliarum rerum entitatibus; atque adeo fundamentum præbeat varios efformandi conceptus magis aut minus universales, prout cum pluribus aliis aut paucioribus conveniant vel ab eisdem discrepent. Sic enim tandem efflorescunt in mente nostra rationes genericæ et specificæ ac differentiales.

Et hæc quidem probatio communis est pro omnibus gradibus.

Prob. 2.º speciatim de natura specifica et individuatione Omnis natura specifica realiter existens individuationem vel hæcceitatem secum identificat. Etenim ponantur centum homines individui, et præscindatur ab illis, quidquid non est singulorum essentia vel humanitas. Tum quæro utrum humanitates illæ sic spoliatæ omni realitate ab ipsis dictincta, sint una eademque realiter humanitas, an vero centum humanitates. Si primum dicas, non effugies errorem universalis a parte rei, quod in *Logica* refutavimus; sin alterum eligas, fatendum erit singulas illas humanitates secum identificare suam individuationem. Et simile argumentum fieri potest de gradibus genericis ac differentialibus respectu individuationis. Præterea natura specifica vere dicitur et est essentia individui. Atqui nihil realiter differt a sua essentia. Ergo natura identificatur cum individuo atque adeo cum sua individuatione. Hinc

Prob. 3.º propositio de gradibus genericis et specificis inter se. Nam quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. Atqui reliqui omnes gradus metaphysici cum individuatione identificantur. Ergo et inter se ac proinde non realiter distinguuntur.

(1) De quo vide fuse dicta in *Logica Majori*, n. 153 et n. 156 seqq.

Nom oportet, inquit S. Thomas, secundum diversas rationes vel intentiones logicas, quæ consequuntur modum intelligendi, diversitatem in rebus naturalibus accipere, quia ratio unum et idem secundum diversos modos apprehendere potest. Quia igitur ut dictum est (in corp. art.), anima intellectiva virtute continet, id quod sensitiva habet, et adhuc amplius, potest ratio seorsum considerare, quod pertinet ad virtutem sensitivæ, quasi quoddam imperfectum et materiale. Et quia hoc invenit commune omnibus animalibus, ex hoc rationem generis format. Id vero, in quo anima intellectiva sensitivam excedit, accipit quasi formale et completivum; et ex hoc format differentiam hominis (1). Et alibi: Eadem penitus res est animal, quod prædicatur de homine, et homo (2). Item: Non solum in compositis ex materia et forma invenitur aliquod accidens præter essentiam ipsius speciei, sed etiam in substantiis spiritualibus, quæ non componuntur ex materia et forma; et ideo in utrisque suppositum non est omnino idem, quod ipsa natura. Hoc tamen est aliter et aliter in utrisque. Dupliciter autem aliquid accipitur ut accidens præter rationem rei, sed tamen designativum vel determinativum alicujus essentialium principiorum, sicut rationale accidit animali, utpote præter definitionem ejus existens, et tamen est determinativum essentialiter animalis, unde essentialiter homini et de ratione ejus existens. Alio modo accidit aliquid alicui, quia nec est in ejus definitione, nec est determinativum alicujus essentialium principiorum. His ergo, quæ sunt composita ex materia et forma, accidit aliquid præter rationem speciei existens utroque modo. Cum enim de ratione speciei humanæ sit, quod componatur ex anima et corpore, determinatio corporis et animæ est præter rationem speciei, et accidit homini, in quantum est homo, quod sit ex hac anima et ex hoc corpore, sed convenit per se huic homini, de cujus ratione esset, si definiretur, quod esset ex hac anima et ex hoc corpore, sicut de ratione hominis communis est, quod sit ex anima et corpore. Accidunt etiam compositis ex materia et forma præter rationem speciei multa alia, quæ non sunt determinativa essentialium principiorum (3).

(1) S. Thom. 1 part. quæst. 76, art. 3, ad 4.um

(2) Opusc. De natura generis, cap. 9, paulo post. init.

(3) Quodlib. 2, art. 4 ad 1.um

Ubi vides differentiam individualement vel hæcçitatem ex S. Thoma eodem modo se habere respectu naturæ specificæ, quo se habet differentia specifica respectu generis.

Similia habet in Opusculo de Ente et essentia (1). Patet ergo, inquit, quod essentia hominis et Socratis non differunt, nisi secundum signatum et non signatum. Unde Commentator dicit super 8.um Metaphysicor. (text. 10), quod Socrates non est aliud, quam animalitas et rationalitas, quæ sunt quidditas ejus. Sicut etiam essentia generis et speciei secundum signatum et non signatum differunt, quamvis alius modus designationis sit utrobique, quia designatio individui respectu speciei est per materiam determinatam dimensionibus, designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutivam, quæ ex forma rei sequitur. Quæ verba postquam explicasset Cajetanus, sic concludit: «Quia vero distinctio per signatum et non signatum non est distinctio realis, ideo dicit Commentator (7.º Metaphysicor. text. 10), quod Sortes substantialiter sumptus nihil aliud est, quam animalitas et rationalitas, quæ sunt quidditas ejus; Sortesitas enim, quæ naturam Sortis nominat, eadem realiter est animalitati et rationalitati» (2).

Et alibi: Quod est commune nullis, non est aliquid præter multa, nisi sola ratione; sicut animal non est aliud præter Socratem et Platonem, et alia animalia, nisi intellectu, qui apprehendit formam animalis exspoliatam ab omnibus individuantibus et specificantibus, homo enim est, quod vere est animal. Alias sequeretur, quod in Socrate et Platone essent plura animalia, animal scilicet ipsum commune, et homo communis, et ipse Plato (3).

116. Dices 1.º Sæpe docet Angelicus individuationem esse extra essentiam rei, ideoque non ingredi etiam definitionem, utpote quæ solam declarat essentiam.

Resp. dist. assertum; sæpe docet Angelicus individuationem esse extra essentiam rei, universali et specifico

Objectiones
solvantur

(1) Cap. 3.

(2) Card. Cajetan. Comment. in Opusc. de Ente et Essentia, cap. 3, 1.º comment. Cfr. ibid., cap. 4, quæst. 6, in fine, ubi expresse docetur unitatem formalem et numericam non re, sed sola ratione distingui.

(3) S. Thom. lib. 1.º Contr. Gent., cap. 26, arg. 4.º Adhuc.

conceptu representatam, *conc.*; extra essentiam rei singularis, prout reapse existit, *neg.* Nihil ergo mirum, si individuatio non ingrediatur rei definitionem, cum singularia prout talia, seu secundum rationes proprias, non definiantur, nec a scientiis tractentur, sed solum secundum rationes universales, quemadmodum in Logica traditum est. Ex hoc tamen jus non est concludendi in re singulari singularitatem re distingui a ratione, quæ conceptu specifico exprimitur, dicique solet essentia rei, nempe essentia specifica, non essentia individualis.

Apposite Aquinas: *Cognitis principiis, ex quibus constituitur essentia rei, necesse est rem illam cognosci; sicut cognita anima rationali et corpore tali, cognoscitur homo. Singularis autem in sua essentia constituitur ex materia designata et forma individuata, Sicut Socratis essentia ex hoc corpore et ex hac anima, ut etiam essentia hominis universalis ex anima et corpore, ut patet in septimo Metaphys. (text. comm. 34). Unde sicut hæc cadunt in definitione hominis universalis, ita illa caderent in definitione Socratis, si posset defini (1).*

Quibus similia tradit S. Doctor alibi (2).

Dices 2.º S. Thomas videtur non uno in loco aperte refragari reali identitati naturæ specificæ et individuationis in rebus singularibus.

Sane diserte tradit S. Doctor α) principia individuationis in rebus compositis esse *præter essentiam speciei* (3). β) Illud quod non intrat essentiam vel definitionem rei esse *accidens* ac proinde facere compositionem cum essentia; talis autem est individuatio respectu naturæ communis vel specificæ (4). γ) In rebus ex materia et forma compositis, nempe in materialibus, *essentiam non esse omnino idem cum subjecto* (5); sed *singulare et quidditatem ejus differre, ex eo quod singulare est individualum per materiam designatam, quæ in quidditate et natura speciei non includitur* (6).

(1) S. Thom. lib. 1.º *Contr. Gent.* cap. 65, arg. 2.^a, *Item...*

(2) *Opusc. de Ent. et Essent.* cap. 2, fin.; *Quodlib.* 2, art. 4 ad 1.um

(3) Vide lib. 3.º *de Anim. lect.* 8, paragr. b; *Metaph.* lib. 7, lect. 11 fin.; 3.º dist. 5, quæst. 1, art. 3; *de Spirit. creat.* art. 1, ad 9.um

(4) 1.º *Contr. Gent.* cap. 21; et cap. 42, arg. 11.

(5) 1.º p. quæst. 3, art. 3; *de Potent.* quæst. 9, art. 1.

(6) Lib. 4.º *Contr. Gent.* cap. 40, arg. 7.º; et cap. 49.

Resp. 1.º Mirandum sane foret mentem Angelici Doctoris hac in re aut perperam intellectam fuisse vel ab iis ipsis, qui se fideles aseclas Aquinatis profiterentur, aut nemine reclamante, derelictam esse ab antiquis scriptoribus, qui, ut superius notabamus, uno ore rejiciunt realem omnem distinctionem inter gradus metaphysicos ejusdem rei, atque adeo inter naturam specificam et individuationem. Ad quam doctrinam confirmandam plura etiam adduximus Angelici Doctoris testimonia.

Resp. 2.º *neg.* assertum, quod certe non satis probatur ex allatis argumentis.

Et ad primum quidem α) facillima est responsio. Nam nomine principiorum individuantium vel intelligitur ipsa hæcetas aut individuatio, ex qua individuum intrinsece constituitur, vel principia externa, per ordinem ad quæ natura specifica individuatur, nempe materia signata; nam ex doctrina S. Thomæ, prout manet jam explicatum, forma hæc individua est per ordinem ad *hanc* materiam, materia vero hæc per ordinem ad quantitatem, et ex *hac* materia et ex *hac* forma existit *hoc* individuum corpus. Si primum velis, quamvis individuatio sit *præter essentiam speciei*, non tamen sequitur illam a natura specifica re discriminari; sicut etiam rationalitas est præter essentiam animalitatis, et generatim specifica differentia est extra essentiam ac definitionem generis, et nihilominus non distinguitur realiter ab eo: quæ est expressa doctrina ipsius S. Thomæ paulo antea relata (1). Si autem nomine principiorum individuantium interpretemur quantitatem, per ordinem ad quam docet Aquinas substantias materiales individuari; certum quidem est ex S. Thomæ, quantitatem hujusmodi non solum esse *præter essentiam speciei*, sed etiam realiter ab eadem distingui. Ex quo tamen iterum nego sequi, individuationem re a natura specifica differre; aliud enim est individuatio naturæ, et aliud quantitas, per ordinem ad quam hæc natura hanc sortita est individuationem. Id nullibi melius cernes, quam in anima rationali, quæ licet ex S. Thomæ sententia individuatur per ordinem ad materiam signatam, suam tamen habet

(1) *Quodlib.* 2.^a art. 4 ad 1.um

individuationem distinctam ab omni materia et quantitate, illamque retinet etiam in statu separationis (1). Ex eo ergo solum, quod principia individuantia sint præter essentiam rei, vel ex eo quod res individuatur per ordinem ad aliquid a se distinctum, non recte colligitur, individuationem a natura realiter distingui.

Ad β) similis esto responsio. Illud quod non intrat essentiam vel definitionem rei, est quidem accidens logicum vel prædicabile, sed non semper est accidens metaphysicum vel physicum, entitas nempe non substantialis. Sic ex disertissima doctrina S. Thomæ, *rationale accidit animali utpole præter definitionem ejus existens* (2), et nihilominus nec rationale est entitas non substantialis, seu accidens physicum vel metaphysicum, nec realiter distinguitur ab animali. Unde etiam accidens hujusmodi logicum facit compositionem cum essentia, cui accidit, sed non semper facit compositionem realem, qualem non facit nominatim differentia specifica cum genere, cujus est accidens logicum. Ergo vides, ex eo quod individuatō non intret definitionem vel essentiam specificam et communem rei, sed faciat cum illa compositionem, perperam inferri, quod individuatō realiter differat a natura. Cum potissimum ex mente S. Thomæ differentia individualis vel hæcitas eodem modo se habeat respectu naturæ specificæ, ac differentia specifica se habeat respectu generis, quemadmodum constat ex ejusdem *Quodlibeto* secundo nuper laudato.

Ad γ) dicendum est, S. Thomam ibi loqui de subjecto reali secundum ea omnia, quæ in ipso sunt. Et quoniam in omni substantia materiali sunt multa accidentia realiter distincta a natura vel essentia, ac nominatim quantitas, per ordinem ad quam ex S. Thomæ essentiam individuatur, planum est subjectum hujusmodi, saltem inadæquate et quatenus complectitur illa accidentia, re distingui ab essentia vel natura. Nondum tamen per hoc jus habes concludendi, vel

(1) Lege S. Thomam Opusc. de *Ent. et Essent.* cap. 6, non procul a fine paragr. *Et licet individuatō ejus...*

(2) S. Thom. Quodlib. 2, art. 4 ad 1.um Cfr. de *Spirit. creat.* art. 11, post med.

secundum rei veritatem vel etiam secundum Angelici doctrinam, individuationem esse realitatem a natura ipsa, prout a parte rei existit, distinctam. Nam individuum subjectum hujusmodi, licet natura ejus et individuatō re unum sint, habet adhuc unde a tali natura re discrepet, nempe accidentia illa, et nominatim quantitatem, per ordinem ad quam natura individuatur.

Dices 3.º Card. Cajetanus (1) respondens cuidam argumento, in quo asseritur quod «natura communis est eadem re et ratione singularitati», sic scribit. «Ad probationem negatur Minor pro utraque sui parte; nam apud S. Thomam in 1.^a parte, quæst. 3, art. 3, in rebus materialibus natura et singularitas distinguuntur realiter». Quid clarius?

Resp. 1.º Idem Cajetanus in eodem opere comentans verba quædam capituli tertii superius relata, hæc habet: «Sortes substantialiter sumptus, nihil aliud est, quam animalitas et rationalitas: quæ sunt quidditas ejus. Sortes ita enim, quæ naturam Sortis nominat, eadem realiter est animalitati et rationalitati» (2). Quibus in verbis haud obscure videtur indicari doctrina, quam nuper ad tertium ex S. Thomæ objectum aptavimus Socrates quidem si sumatur, quatenus est suppositum vel subjectum omnium eorum, quæ in ipso sunt, ac de ipso prædicari possunt, re distinguitur ab essentia vel natura sua, quia nempe sub illa consideratione præter essentiam complectitur multa accidentia realiter a natura distincta. At si sumatur *substantialiter*, quo sensu certe Socrates non importat, nisi *individuum hominem* præcisum ab omni accidente, idem est re ac sua animalitas et rationalitas; id quod fieri nequit, nisi individuatō Socratis seu Socræitatis idem sit re cum sua humanitate. Vel ergo Cajetanus in eodem opere aperte pugnantia docet, vel objecta ex ipso verba sensum alium habeant, necesse est. Dici ergo potest, Cajetanum in adducto testimonio *singularitatis* nomine forte intellexisse, non formalem individuationem præcise sumptam

(1) In Comment. Opusc. de *Ent. et Essent.* in præmio, proprius ad finem in paragr. *Ad hæc respondetur.*

(2) Cajetan. Comment. in cap. 3.um Opusc. de *Ent. et Essent.*, paulo post initium.

ac substantialiter, quatenus solam importat hæcceitatem substantialem, puta Petreitatem, Pauleitatem etc., sed individuacionem complete sumptam, quatenus præter substantialem rationem Petreitatis vel Pauleitatis etc., importat accidentia propria Petri vel Pauli etc., ac nominatim quantitatem, per ordinem ad quam ex Cajetano et Thomistis cum S. Thoma, Petrus et Paulus etc. habent *hanc* propriam individuacionem substantialem, per quam sunt *hæc* distinctæ naturæ substantiales. Et sic nulla foret contradictio in Cajetani doctrina.

Dices 4.º locum Angelici Doctoris ex prima parte Summæ theologiæ et ex quæstione nona de *Potentia* allegatum hujusmodi interpretationem minime pati. Nam ibi S. Thomas hoc statuit discrimen inter substantias immateriales ac materiales, quod in illis, quia non individuantur per ordinem ad materiam signatam, sed per seipsas, idem est suppositum, ac proinde etiam individuatio, et natura. At in materialibus substantiis ob oppositam rationem, videlicet quia non individuantur per seipsas, sed per ordinem ad quantitatem, suppositum non omnino est idem ac natura. Atqui si suppositum non est omnino idem cum natura, individuatio etiam a natura realiter distinguatur, necesse est.

Resp. *neg.* hanc Minorem, ut satis patet ex dictis. Quod ut melius percipias, notare debes distinctionem suppositi a natura stare omnino, sive natura distinguatur sive identificetur cum individuacione; nam ubicumque suppositum præter essentiam includit accidentia, et nominatim quantitatem, distinctio individuacionis a natura necessaria non est ad hoc, ut suppositum distingui dicatur a natura, satis enim distinguitur ab illa propter accidentia, quæ nunc supponuntur realiter differre a natura vel essentia.

Dices 5.º Natura quæ per seipsam, individuatur nequit aliis communicari, vel de aliis prædicari, docente Aquinate (1). Atqui natura humana Petri communicatur pluribus aliis. Ergo non individuatur per seipsam, sed per individuacionem re distinctam.

(1) Lib. 1.º *Contr. Gent.* cap. 42.

Resp. *dist.* Minor. Natura humana Petri, prout realiter existit, communicatur aliis, *neg.*; prout abstracte concipitur, ac proinde prout non est præcise natura Petri, *trans.*

Tum *neg.* conseq.

Dices 6.º Essentia in substantiis compositis se habet ut pars formalis relate ad subjectum singulare, sicut docet S. Thomas (1). Atqui pars formalis non potest esse adæquate idem cum subjecto, secus de illo prædicari posset etiam in abstracto. Ergo essentia realiter differt inadæquate ab individuo, atque adeo ab individuacione.

Resp. 1.º Quid mihi responderes, si ita arguerem eadem prorsus servata forma: Differentia in natura specifica se habet ut pars formalis, relate ad genus, rationale v. g. relate ad animal. Atqui pars formalis non potest esse adæquate idem cum subjecto. Ergo differentia realiter differt a genere, utpote quod comparatur ad differentiam, sicut subjectum vel potentia vel pars materialis ad actum vel partem formalem? Quod si neget paritatem, quia species non est compositum physicum, sed metaphysicum, subjectum autem singulare facit compositionem physicam cum natura vel essentia, petis principium. De hoc enim disputamus, utrum subjectum *substantialiter* sumptum faciat realem compositionem cum natura propter realem ejusdem distinctionem ab individuacione: id quod nos negamus propter allatas superius rationes, nec satis probatur contrariis argumentis.

Resp. 2.º *Dist.* Major. Essentia in substantiis compositis se habet, ut pars formalis metaphysica relate ab subjectum singulare, *trans.*, ut pars formalis physica, *subst.*, si subjectum substantialiter sumatur, *neg.*, si sumatur adæquate ac prout sustentans etiam accidentia realia realiter distincta a natura, *trans.*

Contradist. Minor. Pars formalis physica, *conc.*, metaphysica, *neg.* Rationem vero additam prorsus rejicio, nam licet pars formalis re identificetur cum subjecto, sufficit, quod ratione distinguatur, ad hoc ut non possit de illo prædicari in abstracto in sensu formali (2); sic rationalitas

(1) *De Potent.*, quæst. 9, art. 1.

(2) *Vide Logic.* Major. n. 177, 4.º

nequit in abstracto prædicari de animalitate. Quamvis solum distinguatur ab illa secundum rationem.

Tum *neg.* conseq.

Dices 6.º Nisi essentia re distinguatur ab individuatione, id per quod Petrus est Petrus vel hic homo, idem esset ac id per quod Petrus est homo. Atqui id absurdum videtur. Nam id, per quod Petrus est homo, prædicatur per identitatem de Paulo ac de cæteris hominibus. Ergo si id, per quod Petrus est hic homo, idem foret ac id, per quod Petrus est homo, id per quod Petrus est Petrus vel hic homo, prædicari per identitatem de Paulo ac de cæteris hominibus: quod evidenter absurdum est.

Resp. dist. Major.: secundum rem ipsam, *conc.*; secundum rationem, *neg.*

Et *contradist.* Minor.

Ad probationem, *dist.* anteced. similiter; id per quod Petrus est homo in seipso et secundum statum realem, *neg.*, non enim prædicari potest realis humanitas Petri de Paulo nec de ullo alio. Id per quod Petrus est homo, nempe id quod apprehenditur, concepto Petro præcisive ut homo, seu id quod relucet in idea præcisiva hominis, *trans.*

Et *neg.* conseq. Recolantur quæ in hanc rem scripta sunt in Logica Majori, agendo de universalibus.

Dices 7.º Docente Angelico et Avicenna, impossibile est, ut una eademque res numero prædicetur de multis ita, quod unumquodque sit ipsa. Atqui si essentia identificaretur cum individuatione vel hæcitate, una eademque numero res prædicaretur de multis ita, quod unumquodque esset ipsa. Ergo...

Resp. neg. Minor. Ex vera enim doctrina circa universalìa, nihil quod sit re et numero unum, prædicari potest per identitatem, sed solum quod est unum logice ac per rationem. In rerum enim natura omnia sunt singularia, nec est in individuis ulla ratio, quæ, prout est in se, sit vere communis multis. Sed quoniam in rebus sunt reales similitudines, intellectus id, quod simile est, præcisus dissimilitudinibus, apprehendit uno conceptu; et rationes hujusmodi, quæ in pluribus individuis pro eorum numero multiplicatæ ac distinctæ reperiuntur, vocari solent unæ et communes,

quamvis nullam habeant realem unitatem et communitatem, sed solam logicam cum fundamento in re, quemadmodum in Logica declaratum est.

Dices 8.º Non admissa reali distinctione inter essentiam et hæcitatatem, nulla posset afferri probabilis ratio, quamobrem objectum intellectus nostri in statu unionis animæ cum corpore sit natura universalis et non singularis.

Resp. neg. assertum. Ut enim suo loco videbitur, rationes, quibus doctrina ista de objecto intellectus fulcitur, non petuntur, saltem secundum communissimam sententiam, ex reali distinctione naturæ ab individuatione, sed aliunde.

Et ex iis alia quoque similia objecta a quibus proponendis supersedemus, facile diluuntur (1).

ARTICULUS VIII.

(Utrum inter gradus entitatis metaphysicos admittenda sit distinctio formalis vel ex natura rei.)

117. Aggredimur celeberrimam controversiam distinctionis illius, quam Scotistæ invexerunt tum in divinis tum in creatis, reliqui vero omnes Philosophi unanimi consensu repudiant. At quoniam nunc disputare de divinis non possumus, in creatis vero potissimum in gradibus metaphysicis obtruditur a Scotistis sua illa formalis distinctio, ad hos dumtaxat controversiam contrahimus: quidquid vero circa gradus metaphysicos, dicatur, valere æque potest pro quacumque materia.

Ne quis autem in usu vocabulorum periculosissime decipiatur, animadvertendum ante omnia est, *formalem* distinctionem quandoque apud auctores idem sonare, ac distinctionem rationis, sicut e converso formalis identitas sumitur pro identitate rationis: unde etiam passim pro eodem accipitur distingui formaliter, ac distingui ratione, et esse idem formaliter ac esse idem ratione. Quæ enim ratione distinguuntur, habent diversas rationes *formales*, seu definitiones vel mentales expressiones, atque hoc pacto *formaliter* distincta

Distinctio formalis scotistica declaratur.

(1) Cfr. etiam, quæ habentur apud Lossada, *Logic.* tract. 2, disp. 1, cap. 1, n. 29 seqq.